

інформації про реальні факти господарського життя, при цьому тільки їх певна частина знаходить відтворення в обліковій системі, що визначається не тільки нормативними вимогами (національними або міжнародними стандартами), загальноприйнятими обліковими принципами, вимогами до звітності, самими формами звітності, а й професійним судженням облікових працівників, їх загальними і приватними фільтрами сприйняття економічної інформації, лобюванням інтересів різних груп користувачів звітності тощо.

Висновки. Узагальнюючи вищенаведене, можна визначити організацію руху та обробки облікової інформації на підприємстві як елемент функцій управління підприємством, що полягає в планомірній діяльності керівників підприємства у створенні, стабільному впорядкуванні та вдосконаленні систематичності бухгалтерського обліку підприємницької діяльності з метою забезпечення облікової інформації зовнішніх та внутрішніх користувачів, на ґрунті якої будуть прийматися продуктивні управлінські рішення оперативного та стратегічного характеру.

Напрямами подальших розробок є узагальнення та створення системи підходів до організації руху та обробки облікової інформації, здатної задовольнити сучасні потреби усіх зацікавлених користувачів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Івахненко С.В. Інформаційні технології в організації бухгалтерського обліку та аудиту: навч. посібник / С.В. Івахненко. – К.: Знання-Прес, 2003. – 349 с.
2. Свірко С.В. Організація обліку в бюджетних установах: навч. посібник / С.В. Свірко. – К.: КНЕУ, 2003. – 380 с.
3. Гнатишин Л.Б. Організація обліку: навч. посібник / Л.Б. Гнатишин, О.С. Прокопишин. – Львів: Магнолія 2006, 2014. – 432 с.
4. Амосов Н.М. Моделирование сложных систем / Н.М. Амосов. – К.: Наукова думка, 1968. – 88 с.
5. Рожнова О.В. Финансовый учет: Теоретические основы. Методологический аппарат / О.В. Рожнова. – М.: Экзамен, 2003. – 192 с.
6. Бочкарева И.И. Бухгалтерский учет: учебник / И.И. Бочкарева, В.А. Быков и др.; под ред. Я.В. Соколова. – М.: ТК Велби, Проспект, 2004. – 768 с.
7. Шмчинов П.Л. Загальна теорія бухгалтерського обліку / П.Л. Шмчинов. – К.: Вища школа, 1977. – 240 с.

УДК 657.37.006.032

Больботенко И.В.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри фінансів, обліку і аудиту
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»*

ПЕРЕДУМОВИ ТА ПРАКТИКА ВПРОВАДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В ОБЛІКОВУ СИСТЕМУ УКРАЇНИ

У статті розглянуто передумови та практику впровадження МСФЗ в облікову систему України. Досліджено стан готовності вітчизняних суб'єктів господарювання до застосування МСФЗ. Проаналізовано основні причини, що перешкоджають активному застосуванню МСФЗ вітчизняними суб'єктами господарювання.

Ключові слова: міжнародні стандарти фінансової звітності, національні положення бухгалтерського обліку, концептуальна основа фінансової звітності, професійне судження, користувачі фінансової звітності.

Bolbotenko I.V. ПРЕДПОСЫЛКИ И ПРАКТИКА ВНЕДРЕНИЯ МЕЖДУНАРОДНЫХ СТАНДАРТОВ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ В УЧЕТНУЮ СИСТЕМУ УКРАИНЫ

В статье рассмотрены предпосылки и практика внедрения МСФО в учетную систему Украины. Исследовано состояние готовности отечественных субъектов хозяйствования к применению МСФО. Проанализированы основные причины, препятствующие активному применению МСФО отечественными субъектами хозяйствования.

Ключевые слова: международные стандарты финансовой отчетности, национальные положения бухгалтерского учета, концептуальная основа финансовой отчетности, профессиональное суждение, пользователи финансовой отчетности.

Bolbotenko I.V. PRECONDITIONS AND PRACTICE IMPLEMENTATION IFRS TO THE ACCOUNTING SYSTEM UKRAINE

The preconditions and practical implementation of IFRS in the accounting system of Ukraine. The state of readiness of local entities to IFRS. The basic reasons preventing the active use of IFRS by domestic entities.

Keywords: International Financial Reporting Standards, national accounting standards, financial reporting framework, judgment, users of financial statements.

Постановка проблеми. Сьогодні все частіше лунають заклики про необхідність прийняття глобальних стандартів звітності, які б забезпечували фінансову прозорість компаній та дозволяли уникнути повторення кризових явищ на світовому ринку. В якості таких стандартів пропонуються Міжнародні стандарти фінансової звітності (далі – МСФЗ), які отримують усе більше розповсюдження у всьому світі та є обов'язковими для застосування державами – членами Європейського Союзу відповідно до Регламенту Європейського Парламенту і Ради ЄС. Динаміка розповсюдження міжнародних стандартів дозволяє при-

пустити, що найближчим часом звітність, складена за МСФЗ, буде прийматися на головних біржах світу без будь-яких обмежень. Незважаючи на наявність окремих недоліків, загальне прийняття міжнародних стандартів виступає реальною перспективою розвитку світової економіки.

Ураховуючи світові тенденції, Україна розпочала процес реформування облікової системи, обумовлений євроінтеграційними прагненнями країни. Так, загальнодержавною програмою адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу [1], прийнятою в 2004 р. як один з першочергових

заходів, було визначено адаптацію законодавства України в частині бухгалтерського обліку компанії до законодавства ЄС. Заходи щодо гармонізації активізувалися із затвердженням у 2007 р. Стратегії застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні [2]. Поступове, хоча й далеко не повне, виконання завдань Стратегії, завершилося законодавчим обов'язком застосування МСФЗ для низки вітчизняних суб'єктів господарювання починаючи з 01 січня 2012 р. Отже, можемо говорити про впровадження МСФЗ у національну облікову систему як подію, що вже відбулася. На разі зобов'язальна практика застосування МСФЗ у національному економічному середовищі набуває подальшого поширення, що вимагає відповідного аналізу перших результатів і наслідків упровадження МСФЗ як для конкретних суб'єктів господарювання, так і для економіки в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На разі питання впровадження міжнародних стандартів в облікову систему України знаходиться в зоні пильної уваги і науковців, і практиків. На думку дослідників [3, с. 6; 4, с. 43; 5, с. 46], до найбільш важливих передумов такого процесу належать поширення телекомунікаційних технологій і здійснення економічних операцій через усесвітню електронну мережу, ведення підприємствами бізнесу на міжнародному рівні, потреба інтеграції України на світові фондові ринки. При цьому основним позитивним результатом застосування МСФЗ вітчизняними підприємствами фахівці [4, с. 44; 5, с. 47; 6, с. 176–177] вважають підвищення прозорості і ступеня звіставності фінансових звітів, а отже, і зростання довіри до підприємств із боку іноземних компаній та ймовірність їх виходу на міжнародні ринки капіталів.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Численні публікації у фахових виданнях, як правило, присвячені розгляду історичних аспектів застосування МСФЗ у світі та обґрунтуванню необхідності впровадження МСФЗ в Україні. Проте дослідженню практики застосування МСФЗ у вітчизняній обліковій системі не приділено достатньої уваги. Питання готовності вітчизняних суб'єктів господарювання до широкого впровадження МСФЗ слабо проаналізовані та практично не порушуються ні фахівцями, ні владними структурами.

Мета статті полягає в оцінці вихідних умов та наслідків упровадження МСФЗ для складання фінансової звітності вітчизняними суб'єктами господарювання, визначенні проблем концептуального характеру застосування МСФЗ виходячи з особливостей функціонування національного економічного середовища та практики ведення вітчизняного обліку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ступінь та повнота виконання Стратегії застосування МСФЗ в Україні, на жаль, не гарантували «безболісного» та економічно оцідливого переходу на застосування МСФЗ вітчизняними підприємствами. Оцінюючи в 2012 р. стан та перспективи запровадження МСФЗ в Україні, фахівці МФУ сформулювали наступні ризики на шляху застосування МСФЗ [7]:

- незацікавленість менеджменту і власників;
- непрозорість бізнесу;
- недостатня пропозиція на ринку висококваліфікованих бухгалтерів-практиків;
- слабкі конкурентні позиції вітчизняного сегменту аудиторських фірм;
- низький рівень базової професійної освіти.

По суті, у цьому переліку було сформульовано дві найважливіші перешкоди для успішного впрова-

дження МСФЗ: відсутність попиту на МСФЗ із боку вітчизняного бізнес-середовища і гострий дефіцит спеціалістів-практиків – бухгалтерів, які могли б на високому професійному рівні здійснювати облікові процедури за МСФЗ. Цей висновок підтверджується і даними експертного опитування, проведеного Радою незалежних бухгалтерів та аудиторів за підтримки SMIDA в 2012 р. У ході опитування була проаналізована думка 350 респондентів, для яких застосування МСФЗ є обов'язковим. Із числа опитаних респондентів 10% отримували знання з МСФЗ самостійно, 64% – професійно навчалися, 26% – нічого не знають про МСФЗ. Для 46% респондентів інформація з МСФЗ недоступна і незрозуміла. 75% опитаних вважають застосування МСФЗ в Україні несвоєчасним кроком [8].

Незважаючи на такі відверто слабкі початкові позиції, кампанія з упровадження МСФЗ в облікову систему України все ж таки стартувала, а коло підприємницьких структур, для яких застосування МСФЗ є обов'язковим, поступово розширюється (табл. 1).

Таблиця 1

Перелік підприємницьких структур, зобов'язаних застосовувати МСФЗ

Дата переходу на МСФЗ	Суб'єкти господарювання
01.01.2011 р.	банки
01.01.2012 р.	публічні акціонерні товариства, страхові компанії
01.01.2013 р.	підприємства, що надають фінансові послуги, крім страхування і пенсійного забезпечення (група 64 КВЕД ДК009:2010) за виключенням діяльності з управління активами (група 64.3 КВЕД ДК009:2010) підприємства, які надають послуги недержавного пенсійного забезпечення (група 65.3 КВЕД ДК009:2010)
01.01.2014 р.	підприємства, що здійснюють допоміжну діяльність у сферах фінансових послуг і страхування (група 66 КВЕД ДК009:2010), а також діяльність з управління активами (група 64.3 КВЕД ДК009:2010)
01.01.2015 р.	кредитні спілки, підприємства, що здійснюють діяльність з управління активами (група 64.3 КВЕД ДК009:2010)

Джерело: скомпоновано автором на підставі [9; 10]

Усі інші підприємства самостійно визначають доцільність застосування міжнародних стандартів для складання фінансової звітності. Якщо підприємство приймає рішення про використання МСФЗ, то за П(с)БО звітність уже не подається. Питання щодо добровільного переходу на застосування МСФЗ підприємства вирішують на власний розсуд. Проте вважаємо, що перехід до МСФЗ-звітності для переважної більшості вітчизняних підприємств на сьогодні є завчасним кроком, оскільки існує низка перешкод об'єктивного та суб'єктивного характеру, що можуть значно ускладнити роботу бухгалтерам при використанні МСФЗ-формату.

Основні відмінності між положеннями МСФЗ та вітчизняною системою обліку пов'язані з історично зумовленою різницею в кінцевих цілях використання фінансової інформації. Фінансова звітність, підготовлена за міжнародними стандартами, використовується приватними інвесторами, а також іншими організаціями і фінансовими інститутами, у той час як фінансова звітність, яка раніше складалася і складається відповідно до вітчизняної системи

обліку, використовувалася і продовжує використовуватися органами державного управління і статистики. Оскільки ці групи користувачів мають різні інтереси і різні потреби в інформації, розвиток принципів, що лежать в основі складання фінансової звітності, відбувається в різних напрямках. На сьогодні для більшості вітчизняних суб'єктів господарювання основними користувачами фінансових звітів залишаються органи податкової служби і статистики. Запит на подібну інформацію з боку бізнес-середовища та громадськості практично відсутній, тому й не існує гострої потреби змінювати формат підготовки фінансових звітів за вимогами міжнародних стандартів.

Національні Положення (стандарти) бухгалтерського обліку розроблено на основі існуючих МСФЗ, вони не копіюють останніх, але й не суперечать їм. Основна ідея створення НП(с)БО полягала в урахуванні економічних, правових, податкових особливостей та традицій нашої країни. Відтак, під НП(с)БО розуміють нормативний документ, який визначає принципи та методи ведення бухгалтерського обліку окремих його об'єктів і складання фінансової звітності [11].

Міжнародні стандарти фінансової звітності встановлюють вимоги до визнання, оцінки та розкриття фінансово-господарських операцій для складання фінансової звітності. Система міжнародних стандартів містить декілька видів стандартів, а саме:

- міжнародні стандарти фінансової звітності (IFRS);
- міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (IAS);
- два види тлумачень (інтерпретацій) міжнародних стандартів (SIC та IFRIC), підготовлених Комітетом із тлумачення міжнародної фінансової звітності (КТМФЗ) чи раніше діючим Постійним комітетом із тлумачення (ПКТ) [12].

Причому в термін «МСФЗ» можуть укладати як, власне, міжнародні стандарти (тобто окремі тематичні), так й усі міжнародні стандарти з інтерпретаціями.

Система МСФЗ – це «іноземне» явище, що народжувалося в умовах закордонних економічних відносин із відповідними традиціями нормативно-законодавчого регулювання, де «дух права» превалує над «буквою закону». Природа МСФЗ ґрунтується на «англійському» менталітеті, стилістика викладення, яка в них використовується, далеко не завжди зрозуміла для застосування у вітчизняному обліку. У вітчизняних традиціях – чітке викладення сутності проблеми та її рішення, а в зарубіжних – описовий підхід із «ліберальною» стилістикою: «може використовуватися», а не «має використовуватися». Для вітчизняної практики обліку таке викладення є неприйнятним, оскільки створює неоднозначну множинність трактування щодо застосування певних норм. До того ж ця проблема посилюється й нечіткістю перекладу окремих положень. Тлумачення МСФЗ на національному рівні МФУ вважає не прийнятним, хоча й залишає за собою право висловлювати фахову думку. Цілком слушна пропозиція МФУ щодо обговорення і схвалення національного глосарія термінів МСФЗ [7] донині залишається не реалізованою.

Слід урахувати й таку обставину, що МСФЗ побудовані на використанні облікових принципів, а не правил. Саме з цієї причини їх запровадження гальмується і у США, де US-GAAP-стандарти також ґрунтуються на чітких правилах. Практичне застосування міжнародних стандартів базується на профе-

сійному судженні. Бухгалтер при складанні МСФЗ-звітності має вирішувати багато питань виходячи із власної професійної думки, обґрунтовуючи способи кваліфікації і розкриття достовірної інформації про фінансовий стан, фінансові результати суб'єкта господарювання та їх зміни. Особливістю МСФЗ є те, що в них часто пропонується два (чи декілька) підходи до відображення одних і тих же операцій. При цьому один визначено як базовий, а інший є альтернативним рішенням. Підприємство має право вибрати основний або альтернативний підхід, який визначається його обліковою політикою.

Такий підхід є незвичним не тільки для самого вітчизняного бухгалтера, а й для користувачів фінансової звітності, оскільки завжди існує ймовірність похибки через суб'єктивність судження. Національні П(с)БО враховували ці аспекти, чітко регламентуючи застосування певних норм і детально описуючи порядок обліку господарських операцій та виключення з цих правил. До того ж виходячи з вітчизняних реалій та взаємозв'язку бухгалтерського обліку з податковим така «свобода» у прийнятті «нестандартних рішень» може призвести до конфліктних ситуацій із контролюючими податковими органами. Отже, навчені гирким досвідом «бути обережними», бухгалтери будуть чекати на роз'яснення Мінфіну, які, як правило, не вирізняються своєчасністю та ясністю в застосуванні.

Хоча національні положення неодноразово зазнавали справедливої критики, у багатьох випадках вони зручніші у застосуванні. Так, обсяг МСФЗ, які на сьогодні налічують понад 3 500 сторінок, значно перевищує обсяг НП(с)БО. Бухгалтер для практичного застосування МСФЗ має не просто з ними ознайомитися, а й докладно їх проаналізувати, вивчаючи додаткові матеріали, які роз'яснюють особливості використання МСФЗ. Така робота потребує значних витрат часу. До того ж при складанні МСФЗ-звітності підприємства повинні розкривати інформацію про те, як стандарти, що не діють, вплинуть на їх звітність у майбутньому. Ураховуючи ту обставину, що відкритого доступу до таких стандартів немає, підприємство стикається з проблемою нормативного забезпечення обліку за МСФЗ.

Законодавчі передумови для запровадження МСФЗ було створено шляхом внесення відповідних змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [11]. Згідно з цим Законом, під МСФЗ розуміються прийняті Радою з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку документи, якими визначено порядок складання фінансової звітності. При цьому МСФЗ застосовуються для складання фінансової звітності за умови, що вони не суперечать Закону про бухоблік та офіційно оприлюднені на веб-сайті Міністерства фінансів України. Як справедливо зазначають деякі науковці [13], таке трактування МСФЗ призводить до проблеми в їх практичному застосуванні.

По-перше, не дуже зрозуміло, хто має право формулювати думку щодо несумісності МСФЗ із нормами Закону про бухоблік. За умов суворого державного характеру регулювання вітчизняного обліку суб'єктам господарювання самостійно проводити такий аналіз у край небезпечно, отже, вони будуть змушені чекати на офіційні роз'яснення.

По-друге, незрозуміло, яку саме редакцію МСФЗ слід використовувати при складанні фінансової звітності. Згідно із законодавчими нормами, застосовувати можна тільки ту редакцію МСФЗ, яку оприлюднено на веб-сайті МФУ. Таку вимогу законодавців щодо уніфікованого офіційного варіанту

МСФЗ можна вітати, оскільки офіційна звітність не повинна містити двозначність термінологічних трактувань, якими оперують фахівці через відмінності в перекладі МСФЗ. Проте проблема полягає в тому, що МСФЗ перебувають у стані трансформації, і за міжнародними правилами при складанні звітності необхідно враховувати положення тих стандартів, які тільки готуються до опублікування і ще не набрали чинності. Отже, звітність, складена за МСФЗ, оприлюдненими на сайті МФУ, якщо вони не будуть актуальними на звітну дату, не вважатиметься звітністю, складеною за нормами міжнародних стандартів.

У результаті маємо формальний підхід до складання МСФЗ-звітності підприємствами:

– для подання до офіційних органів підприємства зобов'язані складати МСФЗ – звітність за нормами редакції МСФЗ, розміщеної на сайті МФУ;

– для подання власникам підприємства керуються останньою редакцією МСФЗ при складанні управлінської звітності.

Слід зазначити, що МСФЗ практично не використовують формалізовану форму фінансової звітності, тобто в МСФЗ відсутні окремі стандарти щодо кожної форми звітності, крім Звіту про рух грошових коштів. Тому досить дивно виглядає вимога подавати фінансову звітність, складену за правилами МСФЗ, у національному форматі за формами № 1 «Баланс», № 2 «Звіт про фінансові результати», № 3 «Звіт про рух грошових коштів», № 4 «Звіт про власний капітал», № 1-м, № 2-м «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва». Своєрідним «компромісом» між вітчизняними та міжнародними правилами ведення бухгалтерського обліку можна вважати прийняте рішення щодо необов'язкового використання субрахунків підприємствами при складанні ними звітності МСФЗ-формату. Такі підприємства субрахунки до синтетичних рахунків запроваджуватимуть самостійно виходячи з потреб управління, контролю, аналізу та звітності. У міжнародній практиці не існує чітко регламентованого Плану рахунків – вони встановлюються підприємствами на свій розсуд. Для вітчизняного обліку така практика є незвичною, тому прийняте рішення є спробою адаптувати національні норми ведення обліку до міжнародних, хоча й формальною за своєю суттю.

Цілком можливо, що трансформаційну напругу в майбутньому знизить крок Мінфіну щодо прийняття Положення бухгалтерського обліку господарських операцій, які не відображено у МСФЗ, оскільки МСБО 8 «Облікова політика, зміни в бухгалтерських оцінках та помилки» зазначає можливість використання стандартів, що не входять до системи МСФЗ.

Висновки. З огляду на викладене можемо констатувати, що вітчизняні суб'єкти господарювання знаходяться в стані перманентної готовності до застосування МСФЗ через відсутність повної та змістовної інформаційно-аналітичної бази з питань практичного застосування МСФЗ. Незважаючи на наявність великої подібності в облікових політиках, використовуваних у міжнародних стандартах та у НП(с)БО, практичне застосування цих політик часто будується на

різних основоположних принципах, теоріях і цілях. Розбіжності між вітчизняною системою бухгалтерського обліку та МСФЗ призводять до значних розбіжностей між фінансовою звітністю, яка складається в Україні та у західних країнах.

До основних переваг МСФЗ їх творці відносять простоту у вивченні й осмисленні таких стандартів. До кожної статті звітності даються чіткі пояснення і коментарі, наводиться опис облікової політики, яка використовувалася господарюючим суб'єктом, і перераховуються основні допущення, які мали місце під час складання цієї звітності, з метою її зрозумілості користувачами. Проте використання їх у вітчизняній практиці на сьогодні є проблематичним насамперед через нечіткість регламентації в застосуванні. Крім того, існує нагальна потреба ідентифікації низки понять щодо концептуальних основ МСФЗ, які до цього часу не існували в практиці ведення вітчизняного обліку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Про загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу: Закон України від 18.03.04 р. № 1629 – IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua/>.
2. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.10.2007 р. № 911-р «Про схвалення Стратегії застосування міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/>.
3. Нищенко Л. Гармонізація бухгалтерського обліку та фінансової звітності України з міжнародними стандартами / Л. Нищенко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2006. – № 5. – С. 6–9.
4. Голов С. Міжнародні стандарти фінансової звітності: зміни та поширення / С. Голов // Бухгалтерський облік і аудит. – 2007. – № 11. – С. 43–58.
5. Борис О.Є. Застосування міжнародних стандартів фінансової звітності в Україні: переваги та проблеми / О.Є. Борис [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rv.ua/methods/asp/vd/v401ek07.doc.
6. Картузова Т.В. Необхідність переходу України на міжнародні стандарти фінансової звітності / Т.В. Картузова, О.М. Яворська // Вісник Національного лісотехнічного університету України. – 2010. – № 20(9). – С. 176–180.
7. Запровадження МСФЗ в Україні: стан і перспективи / Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: msfz.minfin.gov.ua/uk/News/PublishingImages.
8. Дослідження практики застосування МСФЗ в Україні: експертне опитування / Рада незалежних бухгалтерів та аудиторів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 2012Research_result_IFRSpt.pdf.
9. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996 – XIУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua/>.
10. Порядок подання фінансової звітності: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2000 р. № 419 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/>.
11. Положення (стандарти) бухгалтерського обліку / Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/>.
12. Міжнародні стандарти фінансової звітності / Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua/>.
13. Карпова В. МСФЗ: загальні правила застосування / В. Карпова // Бухгалтерський тиждень. – 2011. – № 50. – С. 15–36.